HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמ'. פור"ט מקוס שהספיקות נקבעות שמעלת טיט וחוזק: **ברדיוני נפל.** הטיט מעליה. ברדיוני איני יודע לשונו וגרלאה שהוא לשון שיכשוך שכשכשכה רגליה במים בגלתה נפל: **מקוואות בימי ניסן.** מקוה מים מכונסין ואינן טובלות בנהר לפי שרבו המים בימות הגשמים מגשמים שנפלו וחיים שמא ירבו וטופין על הזוחלין. ותניא בתורת כהנים[1] (ג) מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין כלומר שמטבילין במכונסין דרך זחילתן קודם שנקוו ומהו במקוה ת"ל אך מעין[2] מעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר בנשאבין ומהו אשאבון דקוו וקיימי דאין מטבילין במכונסים אלא משנקוו למקוויהם ומהו מזחילתן ותנן במסכת מקוואות (פ"ב מ"ה) הזוחלין כמעין כלומר זוחלין שבנהרות כמעין והטופין כמקוה ומים הטופין מהחרים הרי הן כמקוה ואין מטהרים בזחילה. הילכך בימי ניסן שנתרבה הנהר על ידי גשמים חיים שמא רבו וטופין שבו על חיים שבו ובטלו זוחלין ואין מטהרין את הטמא הטובל בהן דרך זחילה וכל הנהרות לעולם הן הולכים וזוחלים לפיכך עביד להו מקוה בנשאבון לטבול בתוכו. יש מפרשים דבעינן מים חיים לזבה ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא[3] חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים כו': **ומפלי ביומי פסרי.** שטובלין בנהר שהזוחלין מרובין אבל מפני חלישת הטיט נותן מחלצות בנהר שעוברות עליהן: **רבי.** פוינטור"ש: **בוסילפא.** פלומ"א. והרכן של מכות של הקזת דם להעלות גלד: **אלגה יומי.** גלדן רך ומחובר והוי כגוף הבשר ולא חייבי: **לפלוף.** קליד"ש: **פוריחות.** פותחת ועולמת תדיר בין כך ובין כך אינו חוזק לפי שפריחתה מעבירתו אינו עב על גב העין ואין בו ממש. ל"א דומעת שהדמעה מלחלחת את הכחול ואינו חוזק: **פתחה עיניה ביומר.** הוא חליה למעלה: **עלמה עיניה ביומר.** כלומר לא תדחק זרועותיה על בשרה ולא רגליה ושוקיה זה בזה אלא כדרך הליכתה ושמושה תמיד ומה שנכסה וקמוט ואין מים בתין בו לא איכפת לן ואינה צריכה לפשט בית קמטיה וסתריה אלא כדרכן תמיד: **דתנן.** גבי ראיית נגעים שטיהר בהן הכתוב בית הסתרים דכתיב (ויקרא יג) לכל מראה עיני הכהן ותנן האיש מראה נגעו לכהן כעודר וכמוסק זיתים: **כעודר.** בבית השמי וכמוסק זיתים בבית הערה דאם יש לו נגע בבית השמי אין צריך להגביה זרועותיו יותר מדאי להראותו אלא כעודר שמגביה ואינו מתנם עצמו ומה שיוכל כהן לראות יראה ואם לא יוכל לראות טהור ובבית הערה א"ל לכוף ולשום יותר מדאי אלא כמוסק זיתים אחר שנשרו מן האילן ומלקטן (ג) על האדרך: **והאשה נראית.** לכהן בנגעה: **לאורגת.** בבית השמי ואם בבית הערה היא כופפת עצמה כמניקה את בנה: **נימא אחת.** מיהדקא שפיר וחוזלת:

שלש

עיניה ואי לטהרות היה לא היה צריך להזכיר בכל פעם אשה ועוד דתניא בפרק החולץ (יבמות דף מז: ושם) כל דבר שחולץ בטבילה חולץ בגר ובעבד משוחרר ובנהר והיינו נדה לבעלה דאי לטהרות מאי שנא דנקט נדה ועוד דומיא דגר ועבד משוחרר דאיירי בטבילת איסור והיתר והכי קאמר כל החולץ בטבילת טומאה וטהרה חולץ בטבילת איסור והיתר וכן פרש"י בתוספתא דכל חומרות דהך שמעתתא ונהגות עכשיו בטבילת נדה לבעלה אבל רבינו תם פירש שנראה כגירסת הספרים ואיתא נמי בפי' ר"ח והלכות גדולות ונהלכות נדה שפירש רב סעדיה וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים אלא ולאי היא היא לטהרות ובשמעתין לבעלה והך דהחולץ (יבמות דף מז:) דכל שחולץ בטבילה חולץ בגר כו' ובנדה קיימא אהני תלילות דפרק ט' דמקוואות דחלצי לענין בעלה שכן דרך הבריאה לעמוד על המשנה אבל הגך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפלי ומפשלא וריבדא ולפלוף שמחמירות יותר מן המשנה דקתני בפ"ט לפלוף שבתוך העין אינו חוזק ומשמע בין לא בין יבש אינו חוזק מדלא מפליג ובסילתא ופתחה עיניה ועלמה וכבל הגך חומרי לית הילכתא כוותייהו אלא בהך חומרא דרשם לקיש דאיתא אפי' לבעלה ומיהו קשה לפירוש ר"ת דהך משנה דפ"ט דבית הסתרים שבאשה חולץ בטבילת טומאה וטהרה חולץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה והיינו נדה לבעלה דאי לטהרות דומיא דגר ועבד משוחרר דאיירי בטבילת איסור והיתר וכן פרש"י בתוספתא דף מז: וכל דבר שחולץ בטבילה חולץ בגר כו' ובנדה קיימא אהני תלילות דפרק ט' דמקוואות דחלצי לענין בעלה שכן דרך הבריאה לעמוד על המשנה אבל הגך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפלי ומפשלא וריבדא ולפלוף שמחמירות יותר מן המשנה דקתני בפ"ט לפלוף שבתוך העין אינו חוזק ומשמע בין לא בין יבש אינו חוזק מדלא מפליג ובסילתא ופתחה עיניה ועלמה וכבל הגך חומרי לית הילכתא כוותייהו אלא בהך חומרא דרשם לקיש דאיתא אפי' לבעלה ומיהו קשה לפירוש ר"ת דהך משנה דפ"ט דבית הסתרים שבאשה חולץ בטבילה קיימא אמשנה דטהרות דאיירי לבעלה ומה שהקשה מבית הסתרים דשמעתין למתני' דמקוואות לא קשה מידי דבסיפא גבי ואלו שאין חוזלין קא חשיב בית הסתרים שבאלים והיינו כשמעתין ולריך ליתן טעם בהך בבא גופה מה חילוק יש בין בית הסתרים לאלים ולאשה וגראה שיש בית הסתרים שבאשה מקפדת ולא האיש ובזה קא מפליג בין איש ובין אשה ולפלוף שבעין אייר דוקא אלא כדפירשתי: **וכמניקה את בנה.** פרש"י לענין בית הערה ואין נראה דבמ"כ תני לה גבי הדד כדפרישית לעיל והכי תניא לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים מכאן אמרו האיש נראה לכעודר וכמוסק כו' כעודר בבית הסתרים וכמוסק [ט] בין השיחין והאשה כאורגת וכמניקה את בנה מניקה את בנה תחת הדד כאורגת בין הימנית רבי [ד] אומר כטווה פשתן ובפ"ב דנגעים (מ"ד) תנן נמי כעורכת פי' כעורכת פת לענין בית הסתרים:

משוש

[1] שבת פה. בכורות נה: נדרים מ:, [2] [נ"ל בר חמא], [3] [פירוש נאלא העין ערוך], [4] נגעים פ"ג מ"ד, [5] סוכה ו. וזשם איתא בר בר חנה עירובין ד:], [1] [שמיני פרשה טו], [2] [ויקרא יא], [3] דמגילה פ"א הי"ח, [4] [טעות הדפוס וכ"כ התו"ש רש מ"ד פ"ט דמקוואות דיש למחוק ולפוקן המדולדלת], [5] נ"ל בנתיב השמי,

הגהות הב"ח

(א) גמרא כעודר וכמוסק: (ב) רש"י ד"ה מקוואות וכו' בתורת כהנים אי מה: (ג) רש"י כעודר וכו' ומלקטן מעל האדרך: (ד) תוס' ד"ה וכמניקה וכו' ר' יהודה אומר כטווה פשתן:

לעזי רש"י

פור"ט. נמל.
פרינטורי"ש. נקב.
פלומ"א [פלימיא"ח]. איזמל (להקזת דם).
קצידי"א. ליחת העיניים.

תוס' הרא"ש

במרחצאות כמו שגזרו שלא יטבול על גבי הספסל לפי שהיו רגילין לישב על גבי ספסל במרחצאות ואי שרית להטביל במקוה או להטביל כלי על גבי ספסל אתי נמי להטביל במרחצאות וקאמר ליה רב חנין דלאו משום גזירת מרחצאות הוא דאין דרך לישב במרחצאות על גבי כלי חרס דלא מיחדי למדרס ולישיבה אלא משום דבעיתא ויראה שמא יתגלגל הכל או תשבר ותפול. וכן אסילתא נמי בעיתא שמא תתהפך ותבטל. ונ"מ מהני טעמא אי הויא טעמא משום גזירת מרחצאות אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה אבל אי הוי טעמא משום בעיתא דווקא לכתחלה הוא דאסיר: **גמ'.** פרש"י משום הטיט וכן ומפצי ביומי תשרי פרש"י מפני הטיט עשה להם מחצלאות תחת רגליהם. וקשה במסכת מקואות משמע דבכה"ג לא הוי חציצה דתנן בפ"ז במס' מקואות הטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין ויש שמחלקין בין אדם שהוא כבד ומכביד בעובי הטיט ומטה שהיא קלה. ור"ת פי' בשם ר"ח שבגמל שכיחי אינשי ובושה ויראה ותמהר ולא תטבול כהוגן. ומפני נמי פירש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות. והשתא הוי דומיא דההיא דלעיל משום דבעיתא ול"ג ברדיוניה נפל אלא בסמוך גבי נתנה תבשיל לבנה: **מקוואות** ביומי ניסן. פרש"י דנוטפין אינן מטהרי בזוחלין ולא משום חיים דזבה לא בעיא מים חיים כדתניא בתוספתא. ועוד דמקוואות משמע מים מכונסין דקוו וקיימי. וכפר"ח דזבה לא בעיא מים חיים. וגם פי' דמקוואות עשה משום מים שאובין וכן פי' בערוך בערך כ"ף. ונראה לפרש לפי שהבתים מקלחין בנהר והצינורות היו חקוקין ולבסוף קבועין. ול"נ כיון דמקלחין בנהר לא מיפסיל בריבוי מים שאובין דמעין שמימיו מועטין יכול להרבות עליו מים שאובין עד שיהא בו כדי שיעור טבילה אלא צ"ל שלא היו מקלחין בנהר: **נתנה** תבשיל לבנה וטבלה. הפשילה בנה לאחריה וטבלה לא עלתה לה טבילה כו': **אימור** בריוני נפל. ר"ת גרס בדדיוני בשני דלתי"ן והוא לשון נדידה דחיישינן כשהיתה מדדה לעולת מבית הטבילה נפלה מעליה מן התבשיל שנדבק בה ונתיבש על גופה וכן שהפשילה בנה לאחוריה לאחר שהפשיטה בגדיה והיא ערומה חיישינן שמא נדבק בה טיט שהיה על התינוק ונתיבש בה וחייץ. וחומרא יתירא היא דאפי' בטיט וצואה תנן במסכת מקואות גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן חרששין לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן אינן חוצצין. ויותר היה נראה לפרש הפשילה בנה לאחוריה שהיה עליה בשעת טבילה כההיא דתנן בפ"ח דמקואות האוחז באדם ובכלים ומטבילן בתוספ' ואם הדיח ידיו במים טהורין: **הני** ריבדי דכוסילתא עד תלתא ימים לא חייבי מכאן ואילך חייבי. היינו כי הא דתנן בפ"ט דמקואות גליד שחרן למכה חוצץ גליד בשבמכה אינו חוצץ כי אותו שחרן למכה ונעשה עב אבל שעל תוך

נתנה תבשיל לבנה. בפירוש ר"ח כתוב עוד מימרא אחרת שאינה כתובה בספרים שלנו וזו היא מפשלת את בנה וטובלת לא עלתה לה טבילה ויש לפרש מפשלת את בנה לאחוריה והיא ערומה ולא היו בגדיה עליה וטבלה לא עלתה לה טבילה דחיישינן שמא הוה עליה דינוקא טיט וכיולא בו ונדבק באמו וחולץ בטבילתה ולא ידעה לה אף על גב דחזינן לה השתא דליכא מידי עליה חיישינן דלמא בעלייתה מן הטבילה נפל ברדיוני הוחלק ונפל דרך ירידה כפי' ר"ח ול"ל שהיתה מפשלת בנה אפי' לפני טבילתה בסמוך ולאו דוקא בטבילתה:

לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. דדוקא שבתוך העין מפני שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפי' לח חוצץ והכי משמע במסכת מקוואות פ"ט (מ"ב) דגבי אלו חוצלין קתני לפלוף שחוץ לעין וגבי שאין חוצלין קתני לפלוף שבעין ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו בלח דיבש בעין נמי חוצץ ולזאה שתחת הלפורן יבשה חוצץ והא דתנן התם במס' מקוואות גבי ואלו שאין חוצלין בטבילה לכלוכי לזאה שעל הבשר ולזאה שתחת הלפורן [ט] (ולפורן המדולדלת) מיירי בלח דומיא דלכלוכי לזאה שעל הבשר דאי ביבש אמאי לא חייבי ועוד דלעיל גבי ואלו חוצלין קתני גלדי לזאה שעל בשרה ובלק שתחת הלפורן: **פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר.** לכך יש לגמוד בלכל אשה הטובלת אלא אם תטבול ותפתח עיניה ולא תעצים עיניה ביותר לפירש"י דלא גרסינן בסמוך דהני שמעתא לטהרות ולכל הפירושים צריך לגמרה לפתוח פיה שיהא רואי לביאת מים כדאמרינן לעיל בכל בית הסתרים בעינן שיהא רואי לביאת מים ומייתי נמי משפחתו של רבי שטבלה ונמצא עלם בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת ותנן נמי בהדיא במס' מקוואות בפ"ח (מ"ה) נדה שנתנה מעות בפיה ילדה וטבלה טהרה מטומאתה אבל טמאה אבל רוקה נתנה שער בפיה קפלה ידיה קמצה שפתותיה כאילו לא טבלה וגם צריך לגמרה להרחיק ירכותיה קצת כדאמרינן בסמוך כאורגת וכמניקה את בנה לענין הגבהת הדד קצת מעל האזה: **פתחה עיניה בו'.** אחר זה כתוב בפירוש רבינו חננאל ובמקצת הספרים ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דכי איתמר הני לטהרות אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר רש לקיש אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה ובתוספתא אחת כתב רש"י דל"ג אבל דקאמר אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ר"ל מה ענין ר"ל לכהן דלעיל ועוד דכל הני שמעתתא דרב ודרב גידל ורמי בר חמא וכולן היו בבבל ולעורך מקומן היו לריכין וזהו דוחק דלגבי א"י היו מדברין ועוד דאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות בבבל ועוד דכולהו בלשון נקבה נקטינהו אשה לא תעמוד על כלי חרס אשה לא תטבול בגמל נתנה תבשיל לבנה פתחה

לז א מיי' פ"ח מהל' מקוואות הל' יא ועי"ש ופ"ט הל' יג ועי"ש סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף ב:
לח ב מיי' שם פ"ב הל' יט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קלט סעיף ו בהגה"ה [וסעיף יג] [וברב אלפס שבועות פ"ב דף רלב:]:
לט ג מיי' שם שם הל' כ ועי' בהשגות ובכ"מ סמג שם טוש"ע שם סי' קלא סעיף ט [וברב אלפס שם]:
מ ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ז [וברב אלפס שם]:
מא ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ח [וברב אלפס שם]:
מב ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף לט [וברב אלפס שם]:
מג ז מיי' שם פ"ח הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף לה [וברב אלפס שם]:
מד ח מיי' פ"ט מהל' טומאת' לרעת הל' יב:
מה ט מיי' פ"ב מהל' מקוואות הל' טו וע"ש סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קלא סעיף ה [וברב אלפס שבועות רלג.]:

תוס' הרא"ש (המשך)

המכה נעשה רך תדיר. לכך אשה שהיא בעלת חטטין יש לה לחוף עד שיתרכבו: **לפלוף** שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. היינו כי הך דתנן במס' מקואות לפלוף שחוץ לעין חוצץ לפלוף שבעין אינו חוצץ כי אותו שתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש. ואתי מר עוקבא לפרושי שיעור יבשותו היינו משמתחיל לירק. י"ס דגרסי בהו ולית הלכתא ככל הני שמעתתא כי אחמר הני לטהרות אבל לבעלה לא כי הא דאמר ר"ל. וכתב רש"י דל"ג ליה דמה שייך הך דריש לקיש להגך דלעיל. ותו דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו ולא היו עסוקין בטהרות שלא היו אוכלין תרומה בחוצה לארץ. וכ"ה דלבני ארץ ישראל קאמרינן קשה מאבוה דשמואל דעביד מפצי לבנתיה בבבל ולא היו עסוקין בטהרות ותו אי לטהרות איירי שמעתתא דלעיל אמאי נקט בכולן לשון נקבה אשה לגבי כלי חרס ונמל ותבשיל לבנה. והפשילה בנה ועיניה פורחות פתחה עיניה עצמה עיניה. ותו אמרי' בהחולץ כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ונדה משמע שטבילה לטהרות ונדה לבעלה שוין. ור"ת פי' דר"ל ואיתיה נמי בפר"ח דבה"ג בהלכות נדה שפי' רבינו סעדיה ומכלי חרס ואילך איירי לטהרות דוקא. וגם אומר ר"ת דע"כ גבי דין טבילה איכא חילוק בין טהרות לבעלה דבפ"ח דמקואות תנן ולעיל מייתי לה בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים ובפ"ט דמקואות תנן בית הסתרים שבאשה חוצצין. אלא ההיא דפ"ח איירי לבעלה וההיא דפ"ט איירי לטהרות. והשתא ניחא דלא מייתי ליה סייענא לעיל ממתני' דפ"ט ולא פריך ממתני' דפ"ט למתני' דפ"ח והכא נמי קאמר לפלוף שבעין לח חוצץ יבש אינו חוצץ ואילו במס' מקואות ע"כ תנן לפלוף שבעין אינו חוצץ ולא מפליג בין לח ליבש. אלא התם מיירי לבעלה והכא לטהרות. ודוחק גדול דבית הסתרים ולפלוף שבעין בחדא בבא מיתנייא. ובית הסתרים מוקי לה בית הסתרים ולפלוף שבעין מוקי לה לבעלה. ונ"ל דלא קשה הני מתני' אהדדי דדאי בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים. ומיהו אם יש בהן דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה דראוי לביאת מים בעי' כדאמרינן בשפחתו של ר' ושנמצא לה עצם בין שיניה והצריכה טבילה אחרת. ולפלוף שבעין דאיירי ביה מר עוקבא היינו לפלוף שבעין דתנן במתני' כדפ"ל. וההיא דפ' החולץ כל דבר שחוצץ בטבילה אומר ר"ת דקאי אהנך דחשיב במס' מקואות דחוצצין דהנך שוו בגר ועבד ונדה אבל הנחז דהכא דוקא לטהרות וכל זה דוחק. וגרש"י עיקר: **אשה** לא תטבול אלא דרך גדילתה. כמו שרגילה להיות תדיר שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצום עיניה ביותר וגם לא תקפוץ פיה כדתנן במקואות נתנה שערה בפיה קרצה שפותותיה קפצה ידה לא עלתה לה טבילה ותרחיב זרועותיה ותפשוט ירכותיה בדרך הלוכה כדפרש באורגת ומניקה את בנה. וצריכה לחצוץ בשניה שלא יהא ביניהם דבר חוצץ דראוי לביאת מים בענין וגם רגילות ליטול הצפרנים שלא יהא תחתיהם דבר חוצץ: **האיש** נראה כעודר וכמוסק זיתים. פרש"י עודר לענין בית